

4 İMAMIN SÖZLERİ

TAKLİT HAKKINDA

SÜNNETE TABİİ OLMA VE ONA MUHALİF SÖZLERİ TERK ETME KONUSUNDA İMAMLARIN SÖZLERİ

Bu konu hakkında imamların sözlerinden vakıf olabildiklerimizi aktarmamız faydalı olacaktır. Onları taklid edenlere, hatta mertebe bakımından onlardan alt derece olanları körü körüne taklit edenlere ve onların sözlerine ve mezheplerine gökten inmiş gibi tutunmuş olanlara umulur ki nasihat ve hatırlatma olur. Allah şöyle buyurur : “Size rabbinizden indirilene tabii olun Onun dışında velilere tabii olmayın nede az öğüt alıyorsunuz”¹

Abdullah ibni mesud (r.a) “sizden biriniz dininde kimseyi taklit etmesin zira o iman etmişse iman etmiş, küfretmişse küfre girmiş olur, illa birilerine uyacaksınız ölmüş olan sahabelere uyun. Zira hayatta olanın fitneye düşmesinden emin olunmaz.”²

İbni Abbas (r.a) şöyle demiştir “Hataları olan alime tabii olana yazıklar olsun” oradakiler; Bu nasıl oluyor deyince o şöyle dedi: “Bir alim kendi görüşüne göre bir şey söyler sonra resulullah s.a.v gelen ilim ona ulaşınca hatalı olan görüşünden döner fakat kişi hala bu alimin hatalı görüşünü taklit etmeye devam eder.

EBU HANİFE

Bu müctehid âlimlerin ilki, Allah rahmet eylesin, İmam Ebû Hanife Numan b. Sabit'tir. Mezhebinden olanlar, ondan çeşitli söz ve ifadeler nakletmişlerdir. Hepsisi de aynı sonuca götürmektedir ki, o da, “Hadisle amel etmenin ve imamların ona ters olan görüşlerini terk etmenin vacip olmasıdır.”

“Hadis sahih olduğunda, o benim mezhebimdir.”

İbn Abidin, “el-Hâşiye” (1/63), “Resmü'l-müftî, Mecmûatü'r-resâil” (c.1, s.4) ve Şeyh Sâlih el-Fullânî, “İkâz'ul-himem” (s.62) ve başkaları nakletmişlerdir

“Nereden aldığımızı bilmedikçe hiç kimseye bizim görüşümüzle amel etmesi helâl değildir.”

¹ Araf 3

² Taberani , Beyhaki

Bir başka rivayette: “Delilimi bilmeyen kimsenin görüş lerimle fetva vermesi haramdır.

İbn Abdülberr, “el-İntikâ fî fedâilî’s-selâseti’l-eimmeti’l-fukahâ” (s. 145); İbn Kayyim, “İ’lâmu’l-muvakkiîn” (2/309); İbn Abidin “el-Bah ru’r-râik”e yaptığı “el-Haşiye” (6/293), “Resmü’l-müftî” (s.29,32); Şa’rânî, “el-Mizân” (1/55), ikinci rivâyet. Üçüncü rivâyeti ise, Abbas ed-Dûrî, İbn Main’in “et-Târîh”inde (6/77/1), İmam Züfer’den sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Benzer bir söz de Ebû Hanife’nin talebeleri Ebû Yusuf, İmam Züfer, Afiye b. Yezid’den rivâyet edilmiştir; bkz. “el-Îkâz”, s. 52. İbn Kayyim, Ebû Yusuf’tan gelen rivâyetin kesinlikle sahih olduğunu söyler (2/344). “el- Îkâz”a yapılan yorumda yer alan fazlalık (s.65), İbn Abdülberr ve İbn Kayyim’den rivâyet edilmiştir.

Bir başka rivayette: “Çünkü biz insanız. Bugün bir söz söy ler, yarın ondan vazgeçebiliriz.” şeklinde ziyade vardır.

Bir diğer rivâyetle: “Aman ey Yakub (Ebû Yusuf)! Benden duyduğun her şeyi yazma. Çünkü ben bu gün bir görüş dile getirir, yarın onu terk edebilirim. Yarın bir görüş dile getirir, öbür gün ise onu terk edebilirim.

MALİK BİN ENES

“Ben bir insanım; doğruya ulaştığım da olur, yanıldı ğım da olur. Be nim görüşlerime bakın; onlardan Kitap ve Sün net’e uyanları alın, onlara uymayanları bırakın

İbn Abdülberr, “el-Câmi” (2/32). Ondan naklen İbn Hazm, “Usûlü’l-ahkâm” (6/149). Ayrıca bkz. el-Fullânî (s. 72).

“Allah Rasûlü (s.a.v.)’nden başka herkesin sözü alınır da, terk edilir de. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.) bunun dışındadır”

Bu sözün İmam Malik’e ait olduğu, sonradan gelen âlimler arasında meş hurdur.

İbn Abdülhâdî, “İrşâdü’s-sâlik” (1/227) adlı kitabında bu sö zün ona ait olduğunu doğrulamıştır. İbn Abdülberr “el-Câmi” (2/ 91)’de, İbn Hazm “Usûlü’l-ahkâm” (6/145,179)’da bunu Hakem b. Uteybe ile Mücahid’in sözü olarak nakletmişlerdir. Takıyuddin es-Sub kî de “el-Fetâvâ” (1/148)’da bunu İbn Abbas’ın sözü olarak nakletmiş ve çok güzel bir söz olduğunu dile getirerek, şöyle demiştir:

“Bu sözü İbn Abbas’tan Mücahid, o ikisinden de İmam Malik almıştır. Daha sonra onun sözü olarak meşhur olmuştur.”

Diyorum ki: Sonra da onlardan İmam Ahmed almıştır. Ebû Davud “Me sâilu’l-İmam Ahmed” (s. 276) adlı kitabında şöyle der: “Ahmed’in şö y le dediğini işittim: Hz. Peygamber (s.a.v.) dışında her insanın bazı gö rüşleri alınıp, bazı görüşleri terk edilebilir.”

İMAM ŞAFİ

İmam Şafî'ye gelince; bu konuda ondan gelen nakiller daha fazla ve daha güzeldir. Şafî mezhebinin müntesip leri, bu nakillerle en fazla ve en iyi şekilde amel eden in sanlar olmuşlardır. Bu konudaki sözlerinden bazıları şunlardır:

İbn Hazm şöyle demiştir (6/118): “Taklit edilen fakihlerin bizzat kendileri taklidi kabul etmemişlerdir. Onlar, öğrencilerini taklitten sakındır mışlardır. Bu hususta en fazla titizlik gösteren de İmam Şafî'dir. Çünkü o, sahih hadislerle uyma ve hadislerin gereğince amel etme konusunda kimsenin ulaşamadığı seviyeye ulaşmış ve tümüyle taklit edilmekten de uzak olduğunu açıkça ilan etmiştir. Allah bu davranışından dolayı onu mükâfatlandırırsın ve sevabını ona bol bol versin. O birçok hayrın sebebiydi.”

“Her insana Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) istisnasız tüm sünneti ulaşmamıştır. Dile getirdiğim görüşlerde ve belirle diğim prensiplerde, Allah Rasûlü'nün sünnetine aykırı bir durum varsa, bu durumda Allah Rasûlü'nün hadisi, benim görüşümdür

Hâkim bunu İmam Şafî'ye ulaşan bir rivâyet zinciri ile rivâyet etmiştir. Bkz. İbn Asâkir, “Târîhu Dımaşk” (15/1/3); “İ'lâmu'l-muvakkiîn” (2/ 363-364) ve “el-İkâz” (s.100).

“Müslümanlar şu konuda ittifak etmişlerdir: Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) sünneti açıkça belli olduktan sonra onu başka birinin sözü için terk etmesi helâl değildir. İbn Kayyim (2/361); el-Fullânî (s.68).

“Kitabımda Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) sünnetine ters bir şey bulursanız, Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) sünnetiyle amel edin; benim görüşümü bırakın.” (Bir başka rivayette: “Ona uyun; başkasının sözüne itibar etmeyin .

el-Herevî, “Zemmü'l-keîâm” (3/47/1); Hatîb, “el-Ihticâc bi's-Şâfiî” (8/ 2); İbn Asâkir (15/9/1); Nevevî “el-Mecmû” (1/63); İbn Kayyim (2/ 361); el-Fullânî (s.100). Diğer rivâyet için bkz. Ebû Nuaym “el-Hilye” (9/107); İbn Hibbân “es-Sahîh” (3/284 - el-Ihsân) sahih bir senedle.

“Hadis sahih olduğunda, o benim mezhebimdir

Nevevî, a.y.; Şa'rânî (1/57) (Bu sözü, Hâkim ve Beyhakî'ye dayan dır mış tır); Fullânî (s.107). Şa'rânî şöyle demiştir: “İbn Hazm şöyle dedi: “Yani hadis, ona veya başka âlimlere göre sahih olduğunda.”

“Siz hadisleri ve ricali benden daha iyi bilirsiniz. Sahih hadis olduğunda onu bana bildirin. Kûfeli, Basralı veya Şamlı, hangi diyardan olursa olsun, sahih

olduğunda ona gideyim.”

Burada hitap İmam Ahmed b. Hanbel’edir. Bkz. İbn Ebû Hâtim “Âdâ bü’ş-Şâfiî” (s.94-95); Ebû Nuaym “el-Hilye” (9/106); Hatîb “el-İhticâc biş-Şâfiî” (8/1); ondan naklen İbn Asâkir (15/9/1), İbn Abdülberr “el-İntikâ” (s.75); İbnü’l-Cevzî “Menâkibü’l-İmâm Ahmed” (s.499); Herevî (2/47/2). Bunlar, üç ayrı senedle Abdullah b. Ahmed b. Hanbel’in, ba ba sından, İmam Şâfiî’nin böyle dediğini naklettiğini rivâyet etmiş lerdir. Bu sözün İmam Şâfiî’ye ait olduğu doğrudur. Bu yüzden İbn Kayyim “İ’lâm” (2/325) ve el-Fullânî “el-İkâz” (s.152)’de bu sözün İmam Şâfiî’ye ait olduğunu kesin bir şekilde dile getirmişler ve şöyle demişlerdir:

“Hadis âlimleri tarafından benim görüşlerime aykırı ola rak sahih hadis rivayet edilecek olursa, ben hadise mu halif o görüşlerimden sağlığım da, öldükten sonra da vaz geçtim

Ebû Nuaym, “el-Hilye” (9/107), el-Herevî (47/1), İbn Kayyim, “İ’lâ mü’l-muvakkiîn” (2/363), el-Fullânî (s.104).

“Hz. Peygamber’den (s.a.v.) sabit olan sahih bir ha dise rağmen benim ona ters bir söz söylediğimi görürseniz bilin ki, aklım gitmiştir

İbn Ebû Hâtim, “Âdâbü’ş-Şâfiî” (s. 93); Ebû’l-Kâsım es-Semerkindî, “el-Emâlî”; ondan nakille Ebû Hafs el-Müeddib, “el-Müntekâ” (1/234); Ebû Nuaym “el-Hilye” (9/106) ve İbn Asâkir (15/10/1) sahih senedle rivâyet etmiştir.

“Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hadisine muhalif olan bütün söz ve görüşlerimde, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hadisi uyulmaya daha layıktır; beni taklit etme yin

İbn Ebû Hâtim (s.93); Ebû Nuaym ve İbn Asâkir (15/9/2) sahih bir se nedle rivâyet etmiştir.

AHMED BİN HANBEL

İmam Ahmed’e gelince; o, müçtehit âlimler arasında en fazla hadis toplayan ve onlara en çok bağlanan kişidir. Hadise bağlılıkta o kadar ileriye ki, dinin ayrıntı ve reyle ilgili konularında kitap kaleme alınmasını hoş görmezdi., O, hadise bağlılık hususunda şöyle demiştir: İbnü’l-Cevzî, “el-Menâkib” (s.192).

“Beni taklit etme. Malik’i de, Şâfiî’yi de, Evzaî’yi ve Sev rî’yi de taklit etme. Onlar bilgiyi nereden aldılarsa, sen de oradan al

el-Fullânî (s.113), İbn Kayyim, “İ’lâm” (2/302).

“Evzaî’nin görüşü, Malik’in görüşü, Ebû Hanife’nin görüşü... Bunların tümü birer görüşten ibarettir ve bana göre hepsi eşittir. Delil sadece eserlerdedir

İbn Abdülberr, “el-Câmi” (2/149).

“Kim Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) hadisini kabul et mez se, o helâkın eşiğindedir . İbnü’l-Cevzî (s.182).

İşte bunlar, müçtehit âlimlerin sünnete sarılmayı emreden ve kendilerini basiretsiz bir şekilde taklit etmeyi yasaklayan sözleridir. Bunlar yorum ve tartışma kabul etmeyecek derecede gayet açık ve net sözlerdir.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaş mazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar .¹

“Bu sebeple, onun emrine aykırı davrananlar, başla rına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.²

Hafız İbn Receb (rah.a.) bu konuda şöyle demiştir:

“Kendisine, Rasûlullah’ın (s.a.v.) emrinin ulaştığı ve onu bilen her insanın yapması gereken ve onun hakkında vacip olan şudur: İleri gelen bir âlimin görüşüne aykırı olsa dahi bu emri halka duyurup açıklamak ve onlara öğüt verip, Hz. Pey gamber’in emrini yerine getirmelerini emretmek.

Çünkü Allah Rasûlü’nün emri, yüceltmeye ve uyul ma ya, bazı konularda yanılarak sünnete aykırı düşebilen herhangi bir büyük âlimin görüşünden daha lâyıktır. Bu se bep le sahâbîler ve onlardan sonra gelen nesiller, sahih sünnete aykırı davranan herkesi eleştirmişler ve bazen bu eleştirinin dozunu çok yükseltmişlerdir

Ben diyorum ki: Bu tutumu babalarına ve âlimlerine karşı da gös termişlerdir. Nitekim Tahâvî “Şerhu Meâni’l-âsâr”da (1/372) ve Ebû Ya’lâ da “Müsned”inde (3/1317) ravileri güvenilir olan sahih bir se nedle Sâlim b. Abdullah b. Ömer’in şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

“Mes cidde İbn Ömer’le oturuyorduk. Derken Şamlılardan bir adam geldi ve ona temettü haccını sordu. İbn Ömer: “Bu, güzel bir şeydir.” dedi. Adam: “Fakat baban bunu yasaklıyordu.” dedi. İbn Ömer ada ma: “Yazıklar olsun sana! Babam bunu yasaklamış olabilir; ama Resûlullah (s.a.v.) bunu yapmış ve yapılmasını emretmiştir. Şimdi sen Resûlullah’ın emrine mi yoksa babamın yasağına mı uyarsın?” karşılığı verdi. Adam: “Resûlullah’ın emrine uyarım.” dedi. İbn Ömer: “Artık git.” dedi. Bu rivâyetin bir benzerini de İmam Ahmed (Hadis no: 5700) rivâyet etmiştir. Tirmizî de “Şerhü’t-Tuhfeti” (2/82) bunu rivâyet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir. İbn Asâkir (1/51/7) de İbn Ebû Zi’b’in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Sa’d b. İbrahim (yani Abdur rah man b. Avf’ın oğlu), bir adam hakkında Rebia b. Ebû Abdurrah man’ın görüşüyle hüküm verdi. Bu hüküm adamın aleyhine idi. Ben ona, Resûlullah’tan, bu hükümle çelişen bir hadis aktardım. Bunun üzerine Sa’d, Rebia’ya: “Bu İbn Ebû Zi’b’tir. Bana göre güvenilir bir ravidir. Ba na, Resûlullah’tan, verdiğim hükmün aksine bir hadis

¹ Nisa 65

² Nur 63

nakletti.” De di. Rebia ona: “Sen içtihat ettin ve hükmün geçerli oldu.” dedi. Sa’d ise: “Ne acayip durum! Ben Resûlullah (s.a.v.)’ın hükmününü bı ra ka ca ğım, Sa’d’ın hükmüyle hükmedeceğim, öyle mi?! Bilakis Sa’d’ın hük münü bırakıyor ve Resûlullah (s.a.v.)’ın hükmüyle hükme diyorum.” dedi. Ardından davayı yazdığı kağıdı getirterek, onu yırttı ve a da mın lehine hüküm verdi.”

Abdullah b. Mes’ud -radıyAllahu anh- dedi ki: “Sizden kim başkalarının izinden gidecekse, ölmüş olanların sünnetine uysun. Bunlardan kastım Muhammed -sallAllahu aleyhi ve sellem-’ın ashabıdır. Onlar bu ümmetin en hayırlıları idiler. Kalbleri en iyi, ilimleri en derin, kendilerini külfete sokmaları en az olanlardı. Allah tarafından Peygamberinin arkadaşlığı, dinini taşımaları için seçilmiş bir topluluktular. Sizler de ahlakınızı onların ahlakına, yolunuzu onların yoluna benzetiniz. Çünkü onlar dosdoğru hidayet üzere idiler.” Yine şöyle demiştir: “Tabi olunuz, bid’at ortaya koymayınız. Çünkü ona ihtiyacınız yoktur. Siz eski yola uymaya bakınız.” Beğavî, Şerhu’s-Sünne. Darimî, Sünen.

İşte hadislerle sarılmayı emretme basiretsiz bir şekilde taklidi nehyetme hususunda imamların sözleri bunlardır.Bu sözler o kadar açık ki kimse bu sözleri te’vil edemez ve munakaşa yolunu seçemez.

Kaldı ki sünnette var olan bir şeye sarılan bir kişi,imamların bazı sözlerine muhalif de olsa onların mezheplerinden ve yollarından ayrılmış olmaz bilakis o hepsine tabii olmuş ve kopması mümkün olmayan sağlam kulba tutunmuş olur.

İşte tüm bu sözlerimizden sonra bu imamlara ittiba edenler (birazı evvelkilerden çoğu sonrakilerden) olan tüm insanlar imamların bütün sözlerini almamışlardır.Yani sünnete muhalif olduğu ortaya çıkınca sünneti tercih etmişler ve mezhep görüşünü bir kenara fırlatmışlardır.

Ebu Hanife’nin öğrencisi Ebu Yusuf ve Muhammed b.Hasan hocaları Ebu Hanife’ye mezhebinin üçte birinde muhalefet etmişlerdir.Furu Fıkıh kitapları buna şahittir.Aynı şey Şafii’nin tabiilerinden Muzeni için geçerlidir.Bunun örneklerini vermeye kalkışırsak konunun dışına doğru kayabiliriz

Sadece bir örnekle konumuzu kapatalım:

İmam Muhammed (“Muvatta” adlı eserinde imamına yirmi meselede muhalefet ediyor) diyor ki:Sadece birini aktaracak olursak:

İmam Ebu Hanife’ye göre yağmur isteme duası için namaz olmaz.Oysa insanlara imam iki rekat namaz kıldırılır ardında dua eder ve cüppesini tersine çevirerek giyer.

Aralarında hükmetmesi için Allah’a ve Resulüne çağrıldıkları zaman mü’minlerin sözü ancak: ‘İşittik ve itaat ettik.’ demeleridir. İşte bunlar, kurtuluş bulacak olanlardır.

Kim Allah’a ve Resulüne itaat eder, Allah’tan korkar ve O’na sığınır, işte murada erecek olanlar bunlardır.¹

¹ Nur 51,52

